

**ĆWICZENIE
57**

BADANIE EFEKTU HALLA

Instrukcja wykonawcza

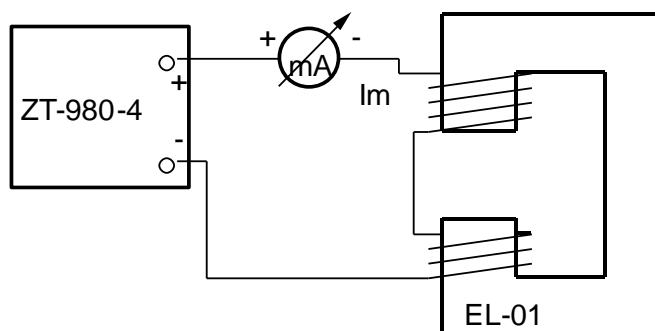
I. Wykaz przyrządów

1. Zasilacz elektromagnesu ZT-980-4
2. Zasilacz hallotronu
3. Woltomierz do pomiaru napięcia Halla U_H
4. Miliamperomierz o maksymalnym zakresie 30 mA do pomiaru natężenia prądu płynącego przez hallotron (prądu sterującego I_S)
5. Miliamperomierz o minimalnym zakresie 150 mA do pomiaru natężenia prądu płynącego przez elektromagnes (prądu magnesującego I_m)
6. Hallotron
7. Przystawka hallotronu
8. Przewody elektryczne

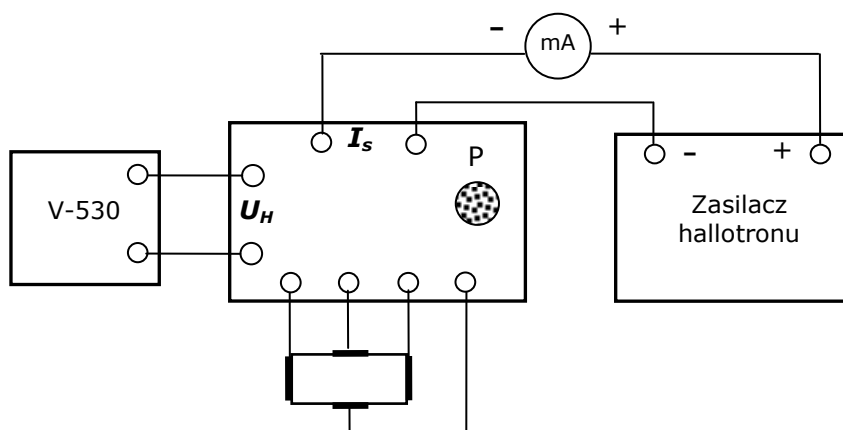
II. Schemat układu pomiarowego

Połączyć układ zasilający elektromagnes oraz układ zasilający hallotron według schematów przedstawionych na rysunkach.

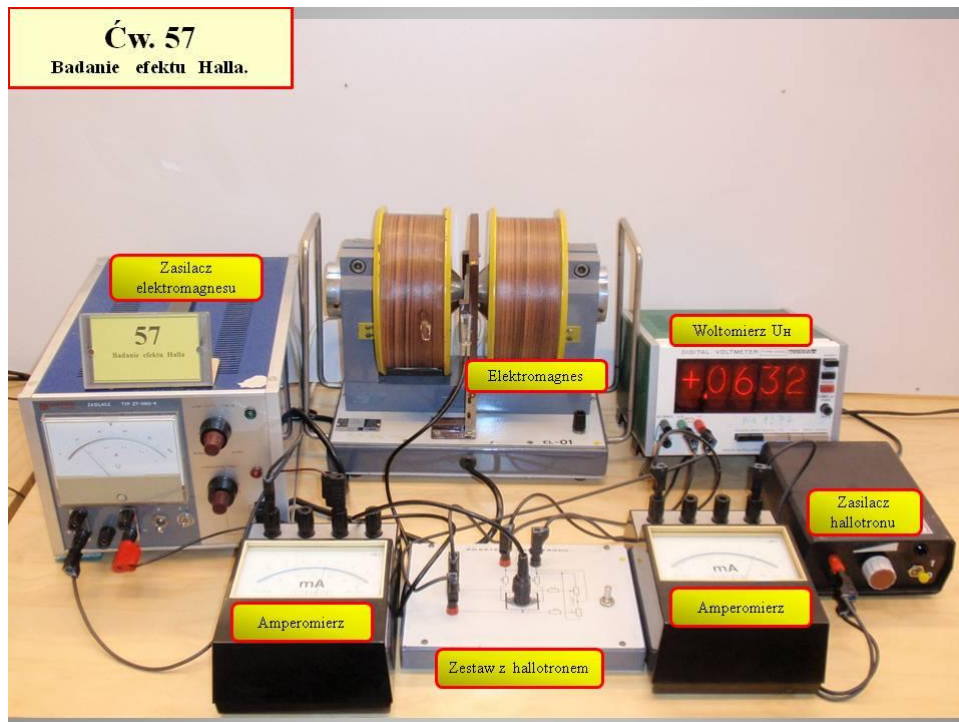
1. Układ zasilający elektromagnes:

2. Układ zasilający hallotron:

3. Stanowisko pomiarowe:

III. Cel ćwiczenia

1. Zmierzyć charakterystyki statyczne hallotronu:
polową $U_H = f(B)$ – wersja podstawowa ćwiczenia,
prądową $U_H = f(I_S)$ – wersja dodatkowa ćwiczenia.
2. Wyznaczenie czułości γ hallotronu i koncentracji n swobodnych nośników ładunku.

Wersja podstawowa

CHARAKTERYSTYKI $U_H = f(B)$ przy $I_S = \text{const}$

IV. Przebieg pomiarów

1. Ustalić z prowadzącym wartość natężenia prąd I_S zasilania hallotronu (jedną lub kilka wartości z przedziału $4 \div 10 \text{ mA}$). Zanotować zakres i klasę dokładności miernika.
2. Wysunąć ramkę z hallotronem z obszaru nabiegunków elektromagnesu.
3. Włączyć woltomierz oraz zasilacz hallotronu.
4. Potencjometrem P na przystawce hallotronu skompensować napięcie asymetrii U_A tak, aby na najniższym zakresie pracy woltomierza napięcie Halla $U_H = 0$.
Uwaga: w przypadku trudności związanych ze skompensowaniem napięcia asymetrii zmienić kierunek prądu płynącego przez hallotron.
5. Wprowadzić ramkę z hallotronem w obszar nabiegunków elektromagnesu przy $I_m = 0$, czyli $B = 0 \text{ mT}$. Zaobserwować wskazania woltomierza.
6. Włączyć zasilacz elektromagnesu.
7. Wykonać pomiary zależności napięcia Halla U_H od natężenia I_m prądu magnesującego dla wartości od 20 mA do 150 mA (co 20 lub więcej mA), przy $I_S = \text{const}$. Pomiary powtórzyć dla wszystkich ustalonych wartości natężenia prądu sterującego I_S . Zanotować zakres i klasę dokładności mierników.

- Po zakończeniu pomiarów zredukować wartości natężeń prądów I_m i I_S do zera.

V. Opracowanie wyników

- Przeliczyć natężenie prądu magnesującego I_m na indukcję magnetyczną B według zależności (VI.1).
- Na podstawie zakresu i klasy dokładności mierników obliczyć niepewność pomiaru I_m i U_H .
- Sporządzić wykresy punktowe (bez linii) zmierzonych zależności $U_H = f(B)$ przy $I_S = \text{const}$.
- Stosując metodę regresji liniowej dla każdej z zależności $U_H = \gamma I_S B$, wyznaczyć współczynniki prostej najlepszego dopasowania (linii trendu, prostej regresji), ich niepewności oraz współczynnik korelacji R_K . Skorzystać z gotowych programów komputerowych (patrz też: „dodatki” na stronie internetowej LPF).
Wykorzystując wartości współczynników regresji, narysować na wykresach punktowych $U_H = f(B)$ linie trendu o równaniu $y = ax + b$, tworzące rodzinę charakterystyk polowych hallotronu. Omówić wynik graficzny.
- Dla trzech punktów pomiarowych nanieść prostokąty niepewności (pola niepewności) i omówić tendencję ich zmian. Wybrać punkty (po jednym z początkowego, środkowego i końcowego obszaru wykresu) najbardziej oddalone (odstające) od linii regresji.
- Dla jednego z tych punktów o współrzędnych pomiarowych U_{Hi} i $B_i(I_m)$, obliczyć przykładową wartość czułości $\gamma_i = f(U_{Hi}, B_i)$. Uwzględniając klasy dokładności mierników, oszacować jej niepewność oraz porównać i omówić udziały niepewności cząstkowych. Obliczenia wykonać po unormowaniu jednostek wielkości występujących we wzorze. Przyjąć $u_r(B_i) = 3\%$.
- Znając wartości współczynników kierunkowych ($a = \gamma I_S$) linii trendu oraz ich niepewności, obliczyć ostateczną (finalną) wartość czułości polowej $\gamma_B \equiv \gamma$ oraz jej niepewność.
- Obliczyć, korzystając ze wzoru (VI.2), koncentrację n swobodnych nośników ładunku oraz wyznaczyć jej niepewność.
- Uzyskane finalne wartości γ_B i n porównać z danymi literaturowymi oraz określić rodzaj materiału przewodzącego, z którego wykonany był badany hallotron.

Wersja dodatkowa

CHARAKTERYSTYKI $U_H = f(I_S)$ przy $B = \text{const}$

IV. Przebieg pomiarów

- Ustawić natężenie prądu magnesującego $I_m = 140$ mA. Zanotować zakres i klasę dokładności miernika.
- Wykonać pomiary zależności napięcia Halla U_H od natężenia I_S prądu sterującego dla wartości od 1 mA do 10 mA co 0,5 mA ($I_m = \text{const}$, a więc i $B = \text{const}$). Zanotować zakres i klasę dokładności miernika.
- Ustalić z prowadzącym inne wartości prądu $I_m = \text{const}$ i powtórzyć pomiary zależności $U_H = f(I_S)$ dla wartości I_S jak w p.IV.2.
- Po zakończeniu pomiarów zredukować wartości natężeń prądów I_m i I_S do zera.

V. Opracowanie wyników

- Przeliczyć natężenie prądu magnesującego I_m na indukcję magnetyczną B według zależności (p.VI.1).
- Na podstawie klasy dokładności mierników obliczyć niepewność pomiaru I_m i U_H .
- Narysować wykres punktowy (bez linii) zależności $U_H = f(I_S)$ przy $B = \text{const}$.
- Za pomocą metody regresji liniowej dla zmierzonych zależności $U_H = \gamma I_S B$ wyznaczyć współczynniki linii najlepszego dopasowania (linii trendu, linii regresji), ich niepewności i współczynnik korelacji R_K . Skorzystać z gotowych programów komputerowych (patrz też:

„dodatki” na stronie internetowej LPF).

Wykorzystując wartości tych współczynników regresji, narysować na wykresach punktowych $U_H = f(I_S)$ linię trendu $y = ax + b$, tworzące rodzinę charakterystyk prądowych hallotronu. Omówić wynik graficzny.

5. Dla trzech punktów pomiarowych nanieść prostokąty niepewności (pola niepewności) i omówić tendencję ich zmian. Wybrać punkty (po jednym z początkowego, środkowego i końcowego obszaru wykresu) najbardziej oddalone (odstające) od linii trendu.
6. Dla jednego z tych punktów o współrzędnych pomiarowych U_{Hi} i I_{Si} , obliczyć przykładową wartość $\gamma_i = f(U_{Hi}, I_{Si})$. Uwzględniając dokładności mierników, oszacować jej niepewność oraz porównać i omówić udziały niepewności częściowych. Obliczenia wykonać po unormowaniu jednostek wielkości występujących we wzorze. Przyjąć $u_r(B_i) = 3\%$
7. Znając wartości współczynników kierunkowych ($a = \gamma B_n$) linii trendu oraz ich niepewności, obliczyć ostateczną (finalną) wartość czułości prądowej $\gamma_i \equiv \gamma$ hallotronu oraz oszacować jej niepewność.
8. Obliczyć, korzystając ze wzoru (VI.2), koncentrację n swobodnych nośników ładunku oraz wyznaczyć jej niepewność.
9. Uzyskane finalne wartości γ i n porównać z danymi literaturowymi oraz określić rodzaj materiału, z którego wykonany był badany hallotron. Wyniki obliczeń otrzymane w punkcie 6 i 7 porównać z analogicznymi z podstawowej wersji ćwiczenia i na ich podstawie ocenić metody pomiarowe.

VI. Przydatne wzory i wartości liczbowe

1. Obliczanie wartości indukcji magnetycznej $B = f(I_m)$ na podstawie wartości natężenia prądu magnesującego I_m :

$$B = 3,38 \left[\frac{\text{mT}}{\text{mA}} \right] I_m + 1,19 [\text{mT}] \quad (1)$$

gdzie: I_m – natężenie prądu magnesującego w [mA],
 B – indukcja magnetyczna w [mT]

Jest to równanie prostej typu $y = ax + b$, w którym $x \equiv I_m$, a współczynniki mają wymiar: a [mT/mA] i b [mT]. Podstawiając za x kolejne wartości I_m [mA], obliczymy nieznaną wartość $y \equiv B$ [mT]. Można też, korzystając z załączonego wykresu, będącego funkcją cechowania elektromagnesu $B = f(I_m)$, odczytywać wartości indukcji magnetycznej B dla wybranych wartości natężenia prądu I_m .

2. Obliczenie koncentracji swobodnych nośników ładunku w próbce:

$$n = \frac{1}{e \gamma d} \quad (2)$$

gdzie: $e = 1,602 \times 10^{-19}$ C – ładunek elektronu
 $d = 2 \mu\text{m}$ – grubość płytki hallotronu, $u_r(d) = 5\%$

VII. Proponowane tabele (do zatwierdzenia przez prowadzącego)

1. Wersja podstawowa: $U_H = f(B)$

I_S	$u(I_S)$	I_m	$u(I_m)$	U_H	$u(U_H)$	B	$u_c(B)$	γ_B	$u_c(\gamma_B)$	n	$u_c(n)$
[A]	[A]	[A]	[A]	[V]	[V]	[T]	[T]	$\left[\frac{V}{A \cdot T}\right]$	$\left[\frac{V}{A \cdot T}\right]$	$\left[\frac{1}{m^3}\right]$	$\left[\frac{1}{m^3}\right]$
		...		...	...	...					

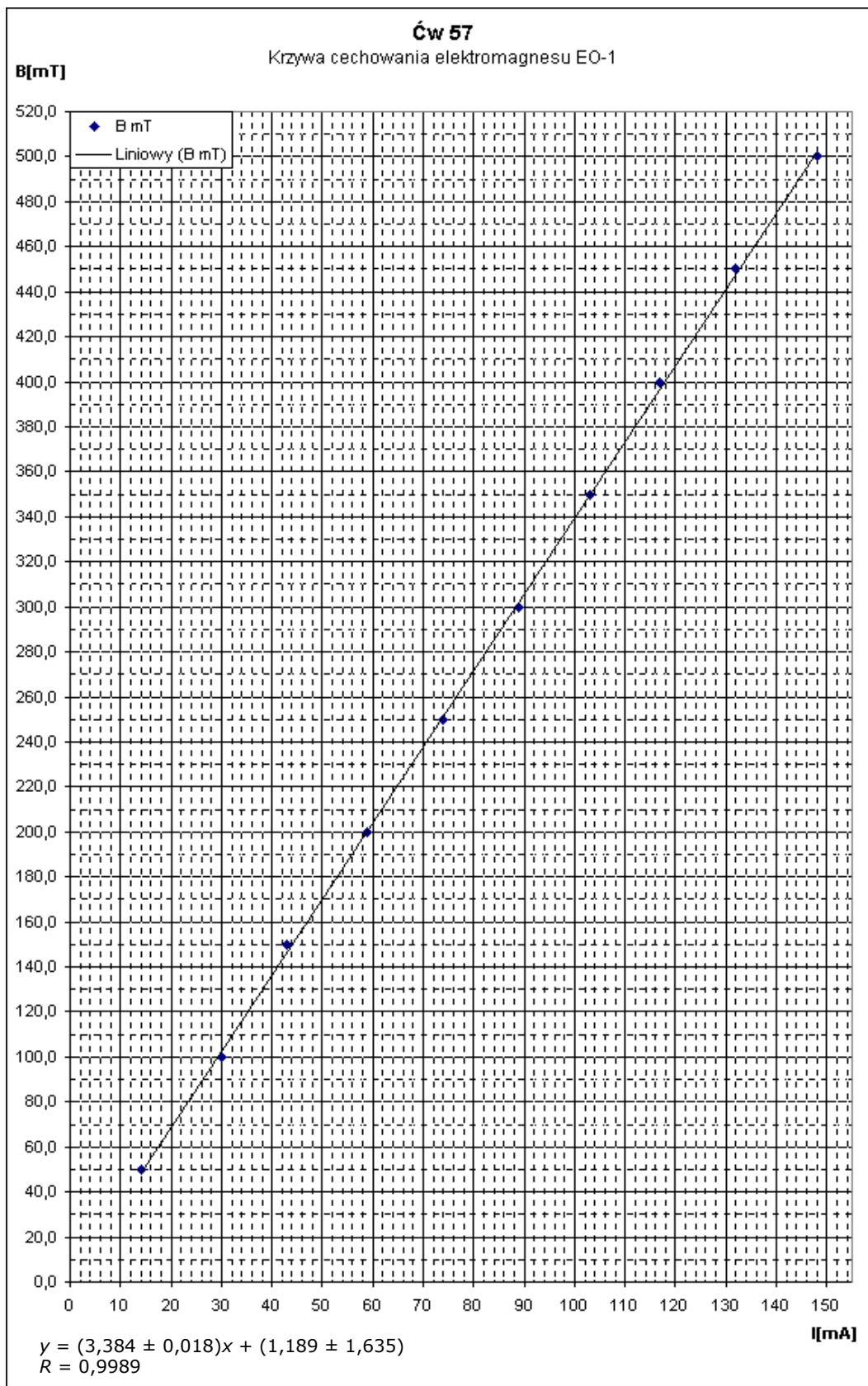
2. Wersja dodatkowa: $U_H = f(I_S)$

I_m	$u(I_m)$	I_S	$u(I_S)$	U_H	$u(U_H)$	B	$u_c(B)$	γ_I	$u_c(\gamma_I)$	n	$u_c(n)$
[A]	[A]	[A]	[A]	[V]	[V]	[T]	[T]	$\left[\frac{V}{A \cdot T}\right]$	$\left[\frac{V}{A \cdot T}\right]$	$\left[\frac{1}{m^3}\right]$	$\left[\frac{1}{m^3}\right]$
		...		...	...						

Oznaczenia do tabel:

$u(I_S), u(U_H), u(I_m)$ – niepewność pomiarowa wynikająca z klasy dokładności miernika,
 $u_c(B), u_c(\gamma), u_c(n)$ – niepewność wielkości złożonej,

I	B
[mA]	[mT]
14	50,0
30	100,0
43	150,0
59	200,0
74	250,0
89	300,0
103	350,0
117	400,0
132	450,0
148	500,0

Równanie $y = 3,38x + 1,19$ odpowiada zależności $B = 3,38 \text{ [mT/mA]} I_m \text{ [mA]} + 1,19 \text{ [mT]}$